

ΜΑΘΗΜΑ 37

Η ΚΑΤΑΡΑ ΤΩΝ ΕΜΦΥΛΙΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

Σε τέτοιο σημείο έχουν οδηγηθεί τα πράγματα, ώστε, αν δεν βοηθήσει κάποιος θεός ή κάποιο τυχαίο περιστατικό, δεν θα μπορέσουμε να σωθούμε. Εγώ βέβαια, μόλις ήρθα στην πόλη, δεν σταμάτησα και να πιστεύω και να λέω και να κάνω όλα όσα στόχευαν στην ομόνοια· αλλά τόση μεγάλη μανία τους είχε πιάσει όλους, ώστε να επιθυμούν να μάχονται (ή: να πολεμούν), αν και εγώ φώναζα ότι τίποτα δεν είναι πιο άθλιο (ή: αξιοθρήνητο) από τον εμφύλιο πόλεμο. Στους εμφύλιους πολέμους όλα είναι αξιοθρήνητα, αλλά τίποτα (δεν είναι) πιο αξιοθρήνητο από την ίδια τη νίκη: αυτή κάνει τους νικητές αγριότερους και πιο αχαλίνωτους, ώστε, ακόμη κι αν δεν είναι τέτοιοι από τη φύση τους, να πιέζονται από ανάγκη να γίνουν. Πράγματι, τα αποτελέσματα (η έκβαση) των εμφυλίων πολέμων είναι πάντοτε τέτοια, ώστε να γίνονται όχι μόνο αυτά που θέλει ο νικητής, αλλά ώστε ακόμη να κάνει ο νικητής το χατίρι αυτών, με τη βοήθεια των οποίων κερδήθηκε η νίκη.

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ		
Α΄ ΚΛΙΣΗ	Β΄ ΚΛΙΣΗ	Γ΄ ΚΛΙΣΗ
concordia, -ae Θ	locus, -i A	urbs, -bis Θ
victoria, -ae Θ	deus, -i A	furor, -oris A
natura, -ae Θ	bellum, -i O	victor, -oris A
	auxilium, -ii/-i O	necessitas, -atis Θ
Δ΄ ΚΛΙΣΗ	Ε΄ ΚΛΙΣΗ	
casus, -us A		
exitus, -us A	res, rei Θ	

ΕΠΙΘΕΤΑ
Β΄ ΚΛΙΣΗ
salvus, -a, -um
miser, -era, -erum
Γ΄ ΚΛΙΣΗ
omnis, -is, -e
civilis, -is, -e
ferox, -ocis
impotens, -entis

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ	ΕΙΔΟΣ
Is, ea, id	Οριστική
Qui, quae ή qua, quod	Αόριστη επιθετική
Aliqui, aliqua, aliquod	Αόριστη επιθετική
Qui, quae, quod	Αναφορική
Tantus, -a, -um	Δεικτική
Ego	Προσωπική, α΄ πρόσωπο
Nihil	Αόριστη
Ipse, ipsa, ipsum	Οριστική
Talis, -is, -e	Δεικτική

ΡΗΜΑΤΑ	
Deduco, deduxi, deductum, deducere	3
Subvenio, subveni, subventum, subvenire	4
Nequeo, nequivi/ii, - , nequire	
Venio, veni, ventum, venire	4
Desisto, destiti, - , desistere	3
Sentio, sensi, sensum, sentire	4
Facio, feci, factum, facere	3
Pertineo, pertinui, pertentum, pertinere	2
Invado, invasi, invasum, invadere	3
Cupio, cupivi/ii, cupitum, cupere	3
Clamo, clamavi, clamatum, clamare	1
Sum, fui, - , esse	
Reddo, reddidi, redditum, reddere	3

Cogo, coegi, coactum, cogere	3
Fio, factus sum, fieri	
Volo, volui, - , velle	
Obsequor, obsecutus sum, obsequi (ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ)	3
Pario, peperit, partum, parere (MTX ΜΕΛΛΟΝΤΑ pariturus)	3
Dico, dixi, dictum, dicere	3
Pugno, pugnavi, pugnatum, pugnare	1

ut [...] salvi esse nequeamus: δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το deducta est. Εισάγεται με τον συμπερασματικό σύνδεσμο ut, γιατί είναι καταφατική. Εκφέρεται με υποτακτική, γιατί το αποτέλεσμα στα λατινικά θεωρείται πάντα μια υποκειμενική κατάσταση. Συγκεκριμένα, με υποτακτική ενεστώτα (nequeamus), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (deducta est: **παρακείμενος με σημασία ενεστώτα**) και αναφέρεται στο παρόν - μέλλον. Υπάρχει ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων, γιατί το αποτέλεσμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του. Η αντωνυμία δεικτικής σημασίας eum (talem), που υπάρχει στην προηγούμενη κύρια πρόταση, υποδηλώνει ότι θα ακολουθήσει δευτερεύουσα συμπερασματική πρόταση.

nisi qui deus vel casus aliqui subvenerit: δευτερεύουσα επιρρηματική υποθετική πρόταση ως επιρρηματικός προσδιορισμός της προϋπόθεσης στο ρήμα της δευτ. συμπερασματικής. Εισάγεται με τον υποθετικό σύνδεσμο nisi, γιατί είναι αρνητική. Με εξάρτηση από το deducta est σχηματίζεται εξαρτημένος υποθετικός λόγος της ανοικτής υπόθεσης (1ο είδος) στο μέλλον. Συγκεκριμένα, στην υπόθεση έχουμε υποτακτική παρακειμένου (subvenerit) και στην απόδοση συμπερασματική πρόταση με υποτακτική ενεστώτα (ut nequeamus).

Τροπή σε ανεξάρτητο υποθετικό λόγο:

Υπόθεση: nisi qui deus vel casus aliqui **subvenerit** (οριστική συντελεσμένου μέλλοντα)

Απόδοση: salvi esse **nequimus** (οριστική ενεστώτα αντί οριστικής μέλλοντα, γιατί ο τύπος αυτός εκλείπει στο συγκεκριμένο ρήμα).

Υποθετικός λόγος α' είδους, ανοικτή υπόθεση στο μέλλον.

ut veni ad urbem: δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το non destiti. Εισάγεται με τον χρονικό σύνδεσμο ut και εκφέρεται με οριστική, γιατί η πράξη μας ενδιαφέρει από καθαρά χρονική άποψη, παρακειμένου (veni). Σε σχέση με την κύρια πρόταση δηλώνεται το προτερόχρονο στο παρελθόν.

quae ad concordiam pertinerent: δευτερεύουσα αναφορική επιθετική πρόταση, προσδιοριστική στη λέξη omnia. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quae και εκφέρεται με (δυννητική) υποτακτική, γιατί δηλώνει κάτι δυνατό ή ενδεχόμενο να συμβεί. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (pertinerent) -η πρόταση λειτουργεί στα πλαίσια πλαγίου λόγου- γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (sentire, dicere, facere, απρμφ ενεστώτα που χρωματίζονται χρονικά από το destiti, Παρακείμενος) και δηλώνεται το σύγχρονο στο παρελθόν.

ut pugnare cuperent: δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το invaserat. Εισάγεται με τον συμπερασματικό σύνδεσμο ut, γιατί είναι καταφατική. Εκφέρεται με υποτακτική, γιατί το αποτέλεσμα στα λατινικά θεωρείται πάντα μια υποκειμενική κατάσταση. Συγκεκριμένα, με υποτακτική παρατατικού (cuperent), γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (invaserat) και αναφέρεται στο παρελθόν. Υπάρχει ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων, γιατί το αποτέλεσμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του. Η αντωνυμία tantus, που προηγείται στην κύρια πρόταση, υποδηλώνει ότι θα ακολουθήσει δευτερεύουσα συμπερασματική πρόταση.

etsi ego clamabam nihil esse bello civili miserius: δευτερεύουσα επιρρηματική εναντιωματική πρόταση, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της εναντίωσης στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *invaserat*. Εισάγεται με τον εναντιωματικό σύνδεσμο *etsi* και εκφέρεται με οριστική, γιατί εκφράζει μια πραγματική κατάσταση παρά την οποία ισχύει το περιεχόμενο της κύριας πρότασης. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με οριστική παρατατικού (*clamabam*), γιατί αναφέρεται στο παρελθόν και δηλώνει το σύγχρονο σε σχέση με την κύρια πρόταση.

ut [...] necessitate esse cogantur: δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *reddit*. Εισάγεται με τον συμπερασματικό σύνδεσμο *ut*, γιατί είναι καταφατική. Εκφέρεται με υποτακτική, γιατί το αποτέλεσμα στα λατινικά θεωρείται πάντα μια υποκειμενική κατάσταση. Συγκεκριμένα, με υποτακτική ενεστώτα (*cogantur*), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*reddit*) και αναφέρεται στο παρόν -μέλλον. Υπάρχει ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων, γιατί το αποτέλεσμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του. Οι συγκριτικοί βαθμοί *ferociore*/*improcentiore*, που προηγούνται στην κύρια πρόταση υποδηλώνουν ότι θα ακολουθήσει δευτερεύουσα συμπερασματική πρόταση.

etiāmsi natura tales non sint: δευτερεύουσα επιρρηματική παραχωρητική πρόταση, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της παραχώρησης στο περιεχόμενο της συμπερασματικής πρότασης με ρήμα το *cogantur*. Εισάγεται με τον παραχωρητικό σύνδεσμο *etiāmsi* και εκφέρεται με υποτακτική, γιατί δηλώνει μια υποθετική κατάσταση, που, κι αν δεχτούμε ότι αληθεύει, δεν αναιρεί το περιεχόμενο της προσδιοριζόμενης πρότασης. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*non sint*), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*esse* απρμφ ενεστώτα, που χρωματίζεται χρονικά από το *cogantur*, υποτακτική ενεστώτα) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν -μέλλον.

ut non solum ea fiant: δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *sunt*. Εισάγεται με τον συμπερασματικό σύνδεσμο *ut*, γιατί είναι καταφατική. Εκφέρεται με υποτακτική, γιατί το αποτέλεσμα στα λατινικά θεωρείται πάντα μια υποκειμενική κατάσταση. Συγκεκριμένα, με υποτακτική ενεστώτα (*fiant*), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*sunt*) και αναφέρεται στο παρόν -μέλλον. Υπάρχει ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων, γιατί το αποτέλεσμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του. Η αντωνυμία *tales*, που προηγείται στην κύρια πρόταση, υποδηλώνει ότι θα ακολουθήσει δευτερεύουσα συμπερασματική πρόταση.

quae velit victor: δευτερεύουσα αναφορική επιθετική πρόταση, προσδιοριστική στη λέξη *ea*. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quae* και εκφέρεται με υποτακτική, λόγω έλξης από το *fiant* της προηγούμενης συμπερασματικής πρότασης. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*velit*), γιατί το ρήμα εξάρτησης είναι αρκτικού χρόνου (*fiant*) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν-μέλλον.

sed etiam ut victor obsequatur iis: δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *sunt*. Εισάγεται με τον συμπερασματικό σύνδεσμο *ut*, γιατί είναι καταφατική. Εκφέρεται με υποτακτική, γιατί το αποτέλεσμα στα λατινικά θεωρείται πάντα μια υποκειμενική κατάσταση. Συγκεκριμένα, με υποτακτική ενεστώτα (*obsequatur*), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*sunt*) και αναφέρεται στο παρόν -μέλλον. Υπάρχει ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων, γιατί το αποτέλεσμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του. Η αντωνυμία *tales*, που προηγείται στην κύρια πρόταση, υποδηλώνει ότι θα ακολουθήσει δευτερεύουσα συμπερασματική πρόταση.

(Σημείωση: συνδέεται παρατακτικά με την προηγούμενη συμπερασματική με το αντιθετικό ζεύγος *non solum ... sed etiam*)

quorum auxilio victoria parta sit: δευτερεύουσα αναφορική επιθετική πρόταση, προσδιοριστική στη λέξη iis. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quorum και εκφέρεται με υποτακτική, λόγω έλξης από το obsequatur της προηγούμενης συμπερασματικής πρότασης. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική παρακειμένου (parta sit), γιατί το ρήμα εξάρτησης είναι αρκτικού χρόνου (obsequatur) και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρόν-μέλλον.

Ασκήσεις

1. Να γραφούν οι τύποι που ζητούνται:

deducta est: το απαρέμφατο μέλλοντα στην ίδια φωνή

subvenerit: το α' πληθυντικό υποτακτικής υπερσυντελικού στην ίδια φωνή

destiti: το γ' πληθυντικό οριστικής μέλλοντα στην ίδια φωνή

facere: το β' ενικό προστακτικής ενεστώτα στην ίδια φωνή

pertinerent: το γ' πληθυντικό υποτακτικής μέλλοντα στην ίδια φωνή (να ληφθεί υπόψη το υποκείμενο)

invaserat: η ονομαστική ενικού της μετοχής ενεστώτα και στα τρία γένη

reddit: το β' ενικό οριστικής μέλλοντα

cogantur: η αιτιατική του σουπίνου

fiant: η ονομαστική ενικού στα τρία γένη του γερουνδιακού

parta sit: το α' πληθυντικό οριστικής συντελεσμένου μέλλοντα Ε.Φ.

2. Να γραφούν οι τύποι που ζητούνται:

eum locum: η αιτιατική πληθυντικού

res: η γενική ενικού

qui deus: η δοτική πληθυντικού

casus aliqui: η γενική πληθυντικού

furor: η αιτιατική ενικού

nihil: η γενική ενικού

bello civili: η ονομαστική πληθυντικού

ferociores: η αφαιρετική ενικού

tales: η αιτιατική πληθυντικού ουδετέρου γένους

necessitate: η δοτική ενικού

3. **miserius, ferociores, impotentiores:** Να δοθούν οι τρεις βαθμοί των παραπάνω επιθέτων διατηρώντας το γένος, την πτώση και τον αριθμό και στη συνέχεια να σχηματίσετε τα επιρρήματα και τα παραθετικά τους.

4. **quam victoria:** Να δηλωθεί με ισοδύναμο τρόπο ο β' όρος σύγκρισης.